

5. HASAN LJUSKOJEDAC

Bio neki momak dembel, lenj toliko da nije hteo raditi ništa od čega bi živio. Samo iziđe iz neke ruševine u kojoj je spavao, stane kraj jednoga što prodaje kuvani bob, pa kad ljudi završe s jelom on pokupi ljuške i njih pojede. I stalno tako.

U ta vremena desi se da kralj sakupi svoj divan, rešiv da vidi koliko su mu kćeri pametne. Kad uđe prva on je zapita: „Ko drži kuću – ovek ili žena?“ A devojka odgovori: „Ovek. On drži kuću.“ Kralj se tome mnogo obradova, pa joj dade silne darove i udade je za jednog princa iz svoje kraljevine. Onda pozva srednju kćer i zapita je isto ono, pa kad i od nje dobi isti odgovor kao i od njene sestre, obradova se i ućerini što i s prvom sestrom. Pozva i najmlađu, pa upita i nju. Ali mu ona odgovori: „Žena – ona drži kuću!“ Kralj se razljuti, reče joj da nije u pravu i da mora promeniti mišljenje. Na to ona odvrati:

– Nikad! Kuću drži žena.

Kralj onda povika vezira i reče mu:

– Dovedi mi ovamo najlenjeg i najsiromašnijeg oveka u zemlji da je udam za njega. I oterajte je iz dvora, ali da ništa ne ponese osim odeće na sebi. Da vidimo kako će to ona držati kuću!

Vezir dovede onoga momka što je jeo ljuške od boba i reče kralju:

– Od ovoga nema ni bednijeg ni lenjeg; niti radi, niti se trudi – samo jede ljuške od kuvana boba i spava u nekoj razvalini!

Kralj naredi da dovedu devojku i da je udaju za ovoga, pa da je oteraju onako, samo u odeću koju bude imala na sebi. Ali devojka, kad joj rekoše da je traži kralj, metnu oko vrata perdan od dukata ispod haljina, pa tako ode pred kralja. On je udade za momka koji jede samo ljuške od boba, a zvaše se Hasan. Potom je otera od kuće.

Kad iziđe iz dvora Hasan beše u ćud, sve misleći da se to sa njim nešto sprdaju. Devojka ga upita:

– Gde ti je kuća?

– Nemam ja kuću – odgovori on.

– A gde onda spavaš?

Ovaj se sad grdno zastide i ne zna šta da kaže od stida i srama pred princezom koju na silu behu udali za nj.

– Nemoj se stideti, reci mi gde spavaš. Bog će dati da nam to bude dosta, pa ćemo posle videti.

– Ima tu blizu neka stražara – odgovori on – pa u njoj spavam.

– Hajdemo onda tamo – reče mu ona.

Tako odoše do stražare. Kad stigoše ona vide da u njoj nigde ni čega nema, osim jednog džaka u koji onaj uđe, pa tako spava. Kad devojka to vide ne reče ništa, samo se nasmeja. Seže rukom i otkide jednu zlatnu liru sa perdana, pa je dade Hasanu, govoreći:

– Idi prodaj ovaj dukat, pa nam donesi ručak, a za ostatak kupi klupčeve vune i razboj za tkanje.

Onda mu dade još jednu i reče:

– Prodaj i ovo, pa nam kupi jedan dušek.

Uze Hasan dve lire, a stidi se samog sebe, pa ode i ućerini kako mu je rekla: doneše jela i konaca, a donese i razboj i dušek. Onda sedoš i jedoš, pa kad se odmoriše devojka se prihvatila konca i uze tkati. Za koji sat izatka ona košulju kakve nigde nema, pa mu reče:

– Idi sad odnesi ovu košulju tom i tom trgovcu u Velikom suku; on će ti za to dati dva dinara; ti za dinar opet kupi konca, a ostaće ti dinar – za to kupi opet jela i voća, pa dođi.

Tako to potraja dva do tri dana: svakoga dana ona izatka po košulju, a Hasan ode i proda je u suku, pa donese još konca kojeg mu ona naredi i donese nešto za jelo.

Jednoga dana, dok su tako sedeli, ona mu reče:

– Ti, Hasane, treba da vidiš sebi neki posao; ne možeš samo tako sedeti zaludan!

– Ja ne znam ništa da radim – na to reče on.

– Ne može tako – veli ona – moraš se naučiti pameti. Možeš barem i to da radiš nešto prosto. Koliko god da ti daju – božiji blagoslov!

– Dobro – veli on na to – sutra u pođi.

I kako reče, tako i uđini. Sutradan izjutra ode da radi s radnicima. Gazda vide da je snažan momak i da dobro radi, pa mu dade dobru nadnicu. Kad završiše, Hasan pođe i kući, ali na putu ugleda nekog oveka s nekim udnovatim ormanom kako viče: „Ovde je pamet! Ovamo, narode, kupi sebi pameti! Ovamo, nauči se pameti!“ Hasan se tome za udi, pa reče u sebi: „Žena mi govoraše da se moram naučiti pameti – sad uđi sebi kupiti pamet!“ Ode onome oveku što je vikao, pa ga zapita:

– Pošto prodaješ pamet?

Prodavac mu reče cenu, a to bi taman koliko i Hasanova nadnica. Hasan malo razmisli, pa reče opet u sebi: „Nije ni važno – sutra uđi opet raditi, a danas uđi unati kao da nisam ni radio.“ Pruži sve pare prodavcu pameti, pa reče:

– Daj sad!

Prodavac uze pare, pa stade otvarati fioke i vrata i pregradice u udnovatom ormanu, malo potom pogleda u Hasana i ovako mu reče:

– Lepota je oku ono što oko vidi, a srcu ono što srce želi.

– A to je, znači, pamet! – reče Hasan.

Ali onaj ovek ništa više ne reče, već uze svoj orman i ode. Hasan se grdno pokaja što je dao pare i pomisli: „Prevari me i uze mi moje pare!“

Kad dođe kući, princeza ga dočeka s vodom spremnom da se okupa, s istim haljinama i lepim jelom, ali opazi da je nešto žalostan. Upita ga šta mu je, a on joj ispriča sve šta je i kako je bilo s onim što je prodavao pamet i kako mu je odneo pare.

– Nemoj se sekirati – reče mu ona – sutra ređi to ponovo odraditi. Ustaj, ustaj sad, okupaj se!

Tako ga ona nastavi tešiti, dok on ne ustade, okupa se i presvuče haljine, pa ode i prodade što ona beše izatkala i kupi što je trebalo za kuću.

Drugog dana pođe on na posao i dobi još veću nadnicu, pa se vrati kući. Tako on i žena mu nastaviše raditi s božjim blagoslovom, dok im se stanje ne popravi i ne kupiše komad zemlje na kojem beše ona razvalina, te tu sagradiše sebi kuću i nastaviše sretno živeti.

Jednoga dana reče i princeza Hasanu:

– Ti se premaraš radeći zidariju, a mi smo dobrog stanja; moramo ti naći kakav lakši posao, a bolje plaćen. A nema ni čeg boljeg od trgovine.

On joj odgovori:

– Ja ne znam raditi u trgovini. Bojim se da nam ne odu sve pare.

– Ne ređi. Idi ti da vidiš šta rade trgovci, šta kupuju, šta prodaju, pa radi što i oni – veli mu žena.

Hasan pođe u trgovačku suk, pa stade zapitkivati i gledati uđi posao. Raspita se za trgovačke karavane i kad polaze, a najposle se vrati ženi, te zajedno još proučiše celu tu stvar. Kupiše mnogo robe, te on krete prodavati je po drugim zemljama, a otuda donositi robu i prodavati je u njihovoj zemlji.

I aše on tako s karavanom uzdajući se u Boga, i išli su i išli, danima i noćima, od mesta do mesta, kupuju i prodaju i, dok jednoga dana ne stigoše u neki kraj gde nije bilo vode. Do kojeg bi god bunara došli, a on presušio! Na oše se na mucu ne mogu i

dobaviti vode ni za sebe, ni za marvu. Beše u tom kraju još jedan bunar, ali ko god je u nj sišao, taj ve nije više izišao iz njega. No, kako nije bilo spasa ni sa koje strane, oni od nužde odoše do tog bunara. E, sad – ko se sme usuditi da si e u bunar i napoji karavan!?

Kad se siti narazgovaraše, Hasan ustade i re e:

- Ja u si i u bunar! Ne u više da vas gledam žedne!
- Nemoj, ove e – povikaše ostali – šteta je tvoje mladosti!
- Ne, nipošto – veli on – ja samo moram si i!
- Na tvoju glavu – rekoše – mi ti ne emo biti krivi.

Odoše do onog bunara, vezaše Hasana i spustiše ga. Ali kako dota e dno nogom, kadli ga neka džinovska ruka do epa i povu e, te on više ništa ne vide dok se ne na e u nekakvoj odaji koja beše sva od mermera, a u njoj svetlo – ini ti se dan je, a ne da si na dnu bunara! Tu i džin koji ga je dovukao i dve džinske devojke: jedna crna, nos joj spljošten, da se prestraviš od nje, a druga kao sunce – plava, kosa joj se žuti poput zlata, o i zelene i velike, lepa da ne može biti lepša. Kad Haso vide ovo udo uprepasti se i zaneme. Utom dreknu na nj onaj ogromni i grozni crnac:

– Slušajde ovamo! Niko još nije sišao u ovaj bunar, a da je iz njega itav izišao! Tako eš i ti – ne pogodiš li koja je lepša od ove dve devojke, ja u ti odse i glavu kao i svima pre tebe!

Hasan se stade pitati šta da odgovori: ako kaže da je lepša plavuša, može se crnac razljutiti, jer je ona crna od njegovog soja; a ako rekne da je crna lepša, crnac e povikati: „Zar možeš biti slep za svu ovu lepotu!?“, pa se bojao da e u oba slu aja biti ubijen. I zato utaše.

Crni div opet povika:

- Vidi se da si isti kao i oni drugi – nemaš pameti!

U tom asu Hasan se doseti pameti koju beše kupio od svoje prve nadnice, pa odgovori crncu ovim re ima:

- Lepša je oku ona koju oko vidi, a srcu ona koju srce želi!

Crnac pljesnu rukama i nasmejase, pa e re i:

- Zdrav ti meni bio! Išti od mene što ho eš, zaslužio si!

A Hasan mu odgovori:

- Ho u samo vode za moju družinu gore!

Na to e opet crnac:

– Hodi ovamo, da ti pokažem! – pa ga uvede u drugu odaju koja beše prepuna velikih cigala od zlata, i re e mu:

– Uzmi koliko ti drago, samo se bojim da bi te ovi s tobom mogli ubiti ako bi znali da imaš uza se toliko zlato, pa bi ga oni uzeli; nego sad u ja oblepiti ove cigle blatom i plevom da izgledaju kao da je erpi – tako niko ne e znati šta je.

Tu on u ini kako je i rekao, a dade mu i vode za družinu, te Hasan povika da mu dobace uže i kad mu ga dadoše veza njime one zlatne plo e koje beše oblepio blatom i umotao u svoje haljine, te se najposle i on pope. Ali nikome ne kazivaše šta mu se dogodilo, ve natovari tovar na kamilu i nastavi put s karavanom dok ne stigoše u njegov grad.

Njegova žena princeza do eka ga halhulama¹, a on joj ispri a sve šta je i kako je bilo i kako mu je valjala kupovina pameti. Iza toga prodadoše zlato i kupiše plac ta no nasuprot kraljevskog dvora, pa sagradiše sebi prekrasan dvorac i opremiše ga najlepšim

¹ Ir. arap. *halh la* – objava velike radosti naro itim podvriskivanjem; poklik ispuštaju žene tako što jaku vazdušnu struju iz grla presecaju brzim pokretima celog jezika gore-dole, drže i nadlanicu desne ruke pred ustima.

nameštajem kakvog nema ni u kralja. A i sam se kralj za udi ko bi mogao biti vlasnik tog dvorca i odakle mu toliko bogatstvo.

Jednoga dana pozva Hasan kralja i njegove dvorjane svome domu, a ovi kad u oše u dvorac zadiviše se kako je lep. Još kad se posluži jelo u zlatnim tanjirima – na isto se oduševiše. Iznošahu pred kralja i dvorjane sve jela kakvih nema u toj kraljevini, dok kralja ne izdade strpljenje, pa povika na Hasana:

– A što se ti ne kazuješ ko si!?

U taj čas iziđe princeza, stade pred oca, pa mu reče:

– Ovo je muž tvoje najmlađe kćeri, koji je jeo bobove ljuske, a ja sam tvoja kćer koju si oterao. A evo, danas sam ti pokazala da je žena ta koja drži kralja u!

Kralj se sad još više zadivi i poznade da je pogrešio i da ne sme prezirati ženu, jer nije ovek sve na ovom svetu. Pomiri se s kraljem i zetom, pa ih uze k sebi, a Hasana u ime svojih naslednikom, pošto nema više sinova.

Izvor: Al-turāt al-šāfī (Narodna baština) , br. 7, god. 1975, str. 185.

Zapisiva : Daud Aziz Madalo (Dāwūd ʿAzīz Mādālō), oko 1950.

Kaziva : zapisivačev otac, rođen u Bagdadu 1900.